

СЕКЦІЯ 3. СТРАТЕГІЯ І ПРІОРИТЕТИ БІБЛІОТЕЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Андрієць Дар'я Іванівна

(наук. керівник – канд. філол. наук, доцент Чередник Л. А.)

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава*

СУЧАСНІ КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У розробках колекцій інформаційних ресурсів електронних бібліотек, забезпеченні їх підтримки й доступу до них, виявився затребуваним весь спектр ключових технологій керування інформацією, що використовують у сучасних інформаційних системах – технології баз даних, текстового пошуку та вебтехнології. Тому не випадково, що тенденції розвитку зазначених технологій, які склалися та формуються за останні роки, істотно впливають на функціональні можливості електронних бібліотек.

Університети та дослідні інститути в усьому світі активно планують і впроваджують електронні архіви своїх наукових продуктів. До того ж мережеві механізми надають нових можливостей для своєчасного поширення наукової інформації.

У світі цифрових технологій розрізняють декілька видів цифрованих документів. Усі вони походять від різних безпаперових технологій.

До першої групи належать документи, які є результатом «переведення інформації в цифрову форму». Такий спосіб перетворення документів з однієї форми в іншу називається оцифруванням. Так відбувається перетворення традиційної форми друкованих матеріалів у цифрову, тобто – комп'ютерну. Це дає змогу перетворювати ілюстративні, графічні документи, фотографії в електронну форму – файли. Важливість оцифрування документа пояснюється бажанням зберегти і забезпечити відкритий доступ до найцінніших ділових паперів [1].

Інша група електронних документів – документи, які існують лише в цифровій формі. Ці файли створюють за допомогою інформаційних технологій, як-от інтернет і мультимедіа. Сучасні електронні документи можуть бути представлені у вигляді вербальної (усної) інформації, відеоматеріалу, звуку та анімації, графіки тощо. Особливістю таких файлів є більший об'єм даних, вони займають більше місця на жорсткому диску та інших носіях інформації.

Третьою групою продуктів безпаперових документів, яка набрала значної популярності серед користувачів, є бази даних – організовані структури, призначені для зберігання, зміни та обробки великих обсягів інформації [2].

Існує тенденція збирання до баз даних оцифрованих та цифрових документів. Обидва види документів утворюють електронні бібліотеки для подальшого розповсюдження в глобальній мережі Інтернет. Їх цифрова форма дає змогу достатньо легко їх відтворювати та читати за допомогою будь-якого електронного пристрою (планшета, смартфона, комп'ютера тощо).

У науково-технічній бібліотеці Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» сконцентровано всі засоби та інструментарій для пошуку і представлення наукової інформації та надання доступу до неї у вигляді електронної бібліотеки, а саме: електронний каталог, інституційний репозитарій, повнотекстові придбані та власні бази даних, доступ до світових джерел інформації.

За видами електронних ресурсів для зберігання немає обмежень. Це можуть бути будь-які електронні текстові, числові, картографічні дані, аудіо- та відеоматеріали, а також зображення, презентації та інші інтерактивні мультимедіа. Не розміщують лише твори тимчасового значення, а саме: методичні вказівки, інструкції до лабораторних робіт, електронні навчальні засоби (відео- та аудіолекції, тести) тощо.

Станом на 15.02.2023 Електронна бібліотека Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» містить 10 425 повнотекстових електронних документи і є базою даних для інформаційного забезпечення освітнього і наукового процесів університету, електронного та дистанційного навчання.

Цю електронну бібліотеку було створено за допомогою програмного забезпечення відкритого доступу DSpace, розробки Массачусетського технологічного інституту, що підтримує протокол обміну метаданими. DSpace надає необхідну гнучкість для запуску електронної бібліотеки, налаштованого відповідно до наших конкретних потреб. Технологія дає змогу інтегрувати матеріали у міжнародні реєстри [3].

DSpace – пакет вільного відкритого програмного забезпечення, що надає інструменти для керування цифровими активами і використовується як основа для колективних архівів [3].

Функціональні аспекти платформи такі:

- система зберігає інформацію про користувачів;
- обмежує доступ до певних функцій системи, відповідно до типу користувача, тобто має функцію авторизації;
- оновлення матеріалу та його редагування: матеріали або пов'язані з ними метадані, що вносяться до архіву, перевіряються або доповнюються призначеними користувачами;
- матеріали доступні через певні посилання, що наводяться в описі конкретного елемента, за цим описом складають бібліографічні посилання на відповідний матеріал;
- система забезпечує функцію пошуку і перегляду, має зручну навігацію;
- можливість обробляти дані довірливих форматів: від простих текстових документів до наборів даних і цифрового відео.

Модуль індексації й пошуку DSpace надає можливість індексації нового контенту й виконання пошуку по всьому архіву, розділу, підрозділу або колекції. Індеси пошуку можна конфігурувати, що дає змогу налаштувати індексовані поля метаданих. Система надає простий і розширений пошук за назвою, автором, датою випуску документа й предметними термінами. Додатково, перегляд можна обмежити визначивши певну колекцію або розділ.

У DSpace система формування паролів має достатню захищеність. Система підтримує імен користувачів та їх паролів має можливість нагадати користувачу його ім'я та пароль, а також відновити їх або задати нові [3].

В електронній бібліотеці Полтавської політехніки завдяки DSpace у системі зберігається така інформація про кожного користувача:

- 1) адреса електронної пошти;
- 2) прізвище та ім'я;
- 3) пароль;
- 4) статус (студент, викладач) та приналежність до структурного підрозділу;
- 5) ознака самореєстрації, тобто чи було створено обліковий запис користувача автоматично, чи після звернення до адміністратора.

Система DSpace підтримує визначення множини колекцій або груп користувачів у межах однієї встановленої системи. Колекції можуть визначатися у різний спосіб: наприклад, за темою, за типом контенту, за метою або аудиторією (наприклад, серія робочих статей або матеріали для навчального процесу). Групи користувачів представлено академічними відділами, структурними підрозділами, спеціальностями та академічними групами.

Отже, усесвітня мережа Інтернет істотно змінила вигляд сучасних бібліотек; стала пріоритетним джерелом інформації в суспільстві. Невпинний процес модернізації став причиною більшої доступності онлайн-бібліотек, ніж бібліотек у їх класичному розумінні. Тож і вигляд подання інформації теж зазнає істотних змін та потребує вироблення певних вебтехнологій для забезпечення відкритого доступу.

Список використаних джерел

1. Оцифрування. *Словник – тлумачний словник української мови*. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=ОЦИФРУВАННЯ> (дата звернення: 09.04.2023).
2. Що таке база даних. *Інженерія програмного забезпечення та комп'ютерні науки в КНУ*. URL: <https://areps.kpi.ua/shco-take-basa-danykh> (дата звернення: 09.04.2023).
3. DSpace. URL: <http://www.DSpace.org> (date of access: 09.04.2023).

